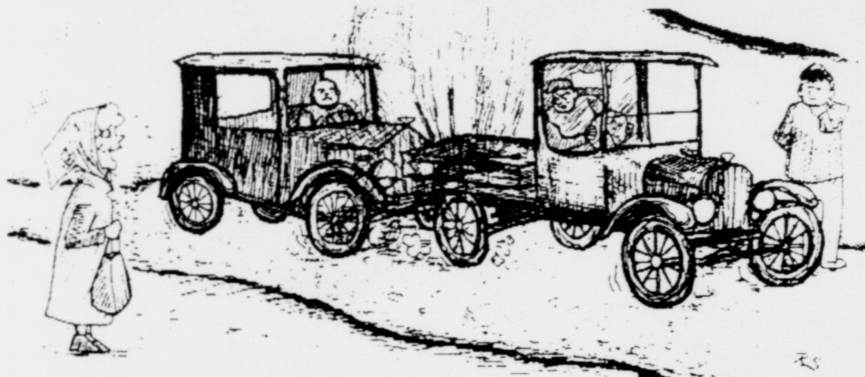

Út at koyra

»Tá báðir bilarnir í Klaksvík rendu saman«

Eingin fólkaskaði var, tá báðir (allir) bilarnir í Klaksvík í 1920'unum rendu saman. Tekningin er úr »Hugnalig Jól« 1975.

Meinhard Johansen í Klaksvík skrivaði í jólablaðnum »Hugnalig Jól« í 1975 hugleiðingar um gamlar dagar, sum vit prenta í dag. Í hugleiðingunum greiðir hann m. a. frá, tá ið fyrstu bilarnir og súkkulurnar komu til Klaksvíkar. -

Men fyrsta hjólið sóu klaksvíksingar í 1893 - og tað var undir hjólbørni hjá Elduvíks-Jógvan. 32 ár seinni komu fyrstu bilarnir, og teir átti Kjølbro og Kr. Fr. Ziska.

EIRIKUR LINDENSKOV

Tá ið líknað verður saman millum tíðina nú og fyrri umleið 60 árum síðani her í Føroyum, má ein undrast stórliga yvir ta framgongd og stórbroyting, sum fram er farin á at kalla øllum økjum. Vit, sum eldri eru og sum minnst tíðina tá, høvdu valla droymt um, at okkara samfelag skuldi kunna broytast so stórliga upp á so stutta tíð. Tey yngri, ella fá av teimum, vita helst lítið um, hvussu víðurskiptini her vóru tá.

Fyri at taka ferðsluna í bý og á bygd í dag og ferðasambandið innanoyggja og eisini millum lond, so eru her so stórar broytingar farnar fram, at ein neyvnan skuldi trúð, at tað var satt. Fyrst, ið eg minnst, vóru kanska 2 - 3 súkkulur at siggja her í bygdini og eingin bilur. Minnst meg rætt, kom tann fyrsti bilurin - ein lítill lastvognur - til landið, Havnina í 1922, meðan teir teir fyrstu komu til Klaksvíkar í august 1925, t. v. s. fyrri hálvthugndrað árum síðan í ár. Teir komu sama dag - annar, ein o. u. 1 tons lastvognur, til J. F. Kjølbro, keypmann og hin, ein 1/2 tons lastvognur, sum eisini kundi umskapast til persónbil, til Kr. Fr. Ziska, keypmann. Eg var til skips í Íslandi, tá ið hetta hendi, men tá ið vit komu aftur í september og fingi at siggja hesi fyrstu motorakfør fara eftir veginum við tí rúkadu ferð, sum vit hildu tá, máttu vit standa á dekknum langa løtu fyri at njóta hesa sjáldsomu sjón.

Hetta førði við sær, at teir fáu hestavagnar, sum hig-

artil høvdu røkt vøruflutningin, mest av lendipláss til krumbú, hvarvu at kalla úr bygdarmyndini. Dánjal Jakki í Heimistovu, sum í mong ár hevði havt hest og vogn, mátt nú gevast vit hesum.

Bilur, at blaka burtur pengarnar

Ikki tí, ikki var altíð so nógv at koyra hjá hesum báðum bilum. Annar bilførari - Mortan Justesen ella Bilmortan, sum hann ofta varð nevndur, var soleiðis bæði bilførari á lastvogni og samstundis motorpassari á læknabátinum »Medicus«, og hin, Petur Juul Samuelsen, arbeiddi sum hjálparmaður í handlinum hjá Kr. Fr. Ziska, tá ið einki var at koyra. Men hesin bevði tó tann fyrirum, at hann kundi gera bilin um til fólkaflutning um kvøldarnar, mest ungdom um sunnavøldini, tá ið dansur var. Hann plagdi at standa niðri við Gamla Kirkjugarð, har J. Michael Jacobsens handil er og biða, til onkrir ungdomar leigaðu hann ein tús runt Nýggjaveg og aftur til staðið, har hann stóð fyri 3 kr. tús. Tað var júst ikki so biligt í 1925-26, tí pengar vóru ikki nógvir, og tí var ofta langt ímillum túrarnar. Tey meira tilkomnu og eldru nýttu ikki bil, tí tað hildu tey var at blaka pengarnar burtur, sjálvt um tey áttu pengar, og onnur høvdu hvørki hug ella ráð til slíkt lukkus, sum tey plagdu at taka til.

Mong av teimum eldru knarraðu inn á bilarnar, tí teir hildu slíkt óljóð, og serliga inn á persónbilin um kvøldarnar, tí tey fingi ikki

svøvnfrið. Fleiri sendu tí klagu inn til eigarnar, sum eftirlíkaði teimum, soleiðis at bilkoyringin helt uppat kl. 11 á kvøldi eftir hetta.

Meg minnst enn, at ein kunngerð varð sett upp á bróstið inni í handlinum, og ljóðaði hon nakað soleiðis: »Da mange, især ældre Folk, har klaget til mig om, at min Bil laver saa megen Støj, at de ikke kan falde i Søvn om Aftenen, bestemmes det herved, at Bilen herefter ikke kører efter kl. 11 Aften.

K. F. Z.»

Allir bilarnir í Klaksvík rendu saman

Ikki vóru veginir góðir tá heldur enn nú og heldur ikki so breiðir, men tá bilarnir bert vóru tveir í tali, skuldi vandin ikki verið so stórur at hætta sær út á vegin, hvørki hjá fólki ella fæi og ei heldur hjá bilunum sjálvum, men kortini upplívið eg tá tann einasta bil-samanstoyt, eg higartil tíbetur havi verið vitni til. Og tað merkiliga var, at báðir bilarnir koyrdi sama veg. Nakað stutt var ímillum teir, men knappliga setti tann aftari, sum var persónvognurin, ferðina so nógv upp, at hann í næstu løtu við at kalla fullari ferð rendi inn í bakendan á lastibilin, sum tó lítlan ella ongan skaða mundi fáa, men verri var við hinum, tí vit, sum hugdu at, sóu eld og royk fara himmalhøgt upp úr honum. Skjót var fólk komið til, men fólkaskaði var tibetur eingin. Har var eingin í bilinum heldur uttan bilførarnir.

Bilurin fórst sjálvandi illa, og eingin væntaði, at hann bleiv til bil aftur. Kort-

ini fingi teir hann so frægan, at hann kundi koyra aftur. Eg hugsi, at tann seinni hevði mistíkið speedara fyri bremsu, eitt stórt mistak, sum óivað fleiri hava gjørt síðan tá.

Elduvíks-Jógvan kom við hjólinum

Eg nevndi súkkulur omanfyri. Fyrst er at siga, at mær er sagt, at fyrsta hjólið, sum kom til bygdina her, var undir heimi hjólbørni, sum Elduvíks Jógvan, Jógvan Heinesen, hevði við sær, tá ið hann í 1893 kom heim úr Onglandi við deksbátinum Vigelandt, sum hann hevði keypt har. Henda Hjólbørni var sjálvandi mett at vera ein stórur framburður í tí dagliga arbeiðinum, tí vanligt var, at alt varð borið í leypi, antin tað so var ein styrti ella longri teinur at ganga.

Leypur varð brúktur av bæði monnum, kvinnum og børnum. Tey høvdu tæðleypar, fiskaleypar, torvleypar, høyleypar og so leypar til børnini. Teir eru nú hornvir óivað allastaðni, men hentir vóru teir og har til neyðugir. Tá ið skúlin, sum nú er býráðsskrivstova, varð upplagaður í 1890'unum, varð alt grótið fyrst fært heim á Biskupsstøð av Kósini og síðan borið á bakinum ella í grótleypi niðan til skúlan.

Reglar gjørda um súkkling

Tann fyrsta súkkulur skuldi koma til bygdina umleið 1905, kanska komu tvær tá, men fleiri ár mundu ganga, áðrenn tær næstu komu, og tá vóru vist tær báðar fyrstu ikki til longur. Fyrst ið eg

minnst, t. v. s. umleið 1916, sá eg bert eina ella tvær, og so strangliga var gingið fram tá, at kunngerð varð sett upp á telefonsteyrnar um, hvussu farast skuldi fram. T. d. stóð soleiðis, tað minnst eg enn:

»Bekendtgørelse.

Cykleygten tændes altid ved Mørkets Frembrud fra i Dag og indtil videre kl.»

Tíðin varð so broytt, sum dagarnir longust ella styttest.

Ein onnur kunngerð:

»Naar man cykler, maa man have mindst den ene Haand paa Styret.«

Hetta seinna var heldur torført hjá okkum at fata, tí vit ungu, sum lærdu okkum at súkkla, høvdu nóg mikið við at klára okkum við báðum hondum, so um ein triðja ella fjórða var til at tikið, høvdu vit eisini nýtt tær. - Seinni lærdu vit, at tað bar væl til at nýta aðra hohdina, og nú seinast er vanligt at siggja ungfolk koyra á súkku ella knallert við hvørgari hond á stýrinum.

Tær fyrstu súkkulurnar, sum komu higir í 1905, sigast Urbanus Joensen og Elisabeth Olsen á Stongunum at hava átt, men tann fyrsta, ið eg kann minnst, átti Alex Petersen. Hon mundi koma o. u. 1916.

Loysti seg ikki við fólkaflutningi

Við víkjandi seymimaskinum er at siga, at tann fyrsta, sum kom til Klaksvíkar, skuldi kona áðurnevnda Elduvíks-Jógvan, Hanna Heinesen, eiga. Tað var um alderskiftið, og um nærum somu tíð komu tær fyrstu bindimaskinurnar higir, t. d. ein í Uppistovu á Norðoyri. Har bundu tey nógv fyrri fólk. Hesa maskinuna minnst eg sum smádrongur standa í stovuni í Uppistovu.

Um bilarnar aftur. Teir

Tann fyrsta súkkulur kom til Klaksvíkar í 1905

báðir fyrstu áðurnevndu mundu ikki kunna nýtast longur enn eini 5-6 ár, og tá ið teir vóru farnir kom ein lastbilur ístaðin og heldur stórri enn tann fyrri, tí nú var meira at koyra, so at Bilmortan mátti gevast at sigla sum motormassari við »Medicus«. Men persónvognur kom eingin aftur fyrr enn nakað seinni. Í 1932-33 kom ein persónbilur, bert til fólkaflyting, men hann varð so lítið nýttur, at hann stutta tíð aftaná mátti seljast av bygdini. Í 1934 kom aftur ein brúktur til bygdina, og var hann ein-samallur til fólkaflyting í langa tíð.

Føroyingar hava livað í yvirflóð

Ikki fyrr enn kríggið brast á í 1939-40, tá ið peningatíðin kom av hesum óvanligu víðurskiptum, kom gongd á bil- og súkklukeyp, og sum figgarliga stóð-án hjá fólki er batnað, eru hjólfør av øllum sløgum komin til landið, soleiðis at i dag hevur næstan annaðhvørt hús bil - ella fleiri, og har afturat eru súkkulur í hópatali við ella uttan motor at siggja allastaðni.

Vit mugu ástanda, at vit føroyingar hava livað nær-sagt í yvirflóð nú í mong ár, og at nógvur peningur er soplaur burtur til lítið ella einki gagn, bæði á ein og annan hátt. Flestu skulu hava stórri og finar hús enn grannin, stórri og dýrari bilar, og betri og dýrari mat. Eingin vil standa aftan fyri annan. Summi hava ráðini til hetta, men mong eru vist eisini tey, sum royna at fylgja við, hóast tey ikki eru tør til tess peningaliga.

Tað er at vóna, at tað verða nógv, sum fara at duga at lofta sær og at lækka seglini, skuldi tað hent, at kreppurtíðir fara at siggja framman stavn. Men latum okkum vóna, at vit sleppa undan slíkum krepputíðum, sum okkara fólk hevur kent alt ov væl til fyri ikki so heilt mongum árum síðan. Sjálvt um seglini mugu lækkað nakað, man tað óivað fara at bera til at hava tað væl liviligt her á landi í framtíðini, tí raski og dugligt er fólk okkara, og ikki trýtur okkum føroyingum áráði og dirvi.

Δ